

ДИМ

МІЛА СМОЛЯРОВА

Київ
Темпора
2024

Пролог

Дім.
Все, що траплялося в нім.
Холод і мряка фальшивих зим.
Розмови розцяцькованих німф.
Вони шкіряться крізь невміло нанесений грим.
У руках – келихи з «Юпі», поряд – тарілки з супом пісним.
Пси гримлять, погрожують гавкотом злим,
Чують, як віддають задарма величезний калим.
Старість, на мить забута, захлинеться словом німим.
Доведеться поступитися місцем моїм, твоїм.
Це останнього десятиліття мейнстрім.

Багато хто крикне – менше з тим.
Та одного дня доведеться залишити все чужим.
Мій, твій порожній дім,
Почуття назавжди втрачені в домі тім,
Розтрошені келихи і життя. Утім
Вірю, все ще вірю, у власний Єрусалим.
Сім... сімф...

Он і я. Вимушений пілігрим.
Відпускаю руку матері, тримаюся рим.
Кінчик тонкої цигарки палає мідним.
Назву історії словом одним –
Дим.

«Бонд» за дві десяти

Наташа курить «Бонд». Як аристократка: неспішно, тільки сидючи перед телевізором у кріслі. Ноги закинуті одна на одну, спираються на край журнального столика. На столику – попільничка; Наташа раз у раз тягнеться, аби струсити попіл. Вона смачно втягує дим, охоплює паперове тільки сигарети синюшними, окресленими тонкими зморшками губами. П'є каву з порцелянової чашки; блюде, на яке пролилося трохи, поки несла з кухні, поряд на столику. За роки край чашки ввібрав колір губної помади. Наташа ввімкнула телевізор, аби хтось інший, а не вона, про щось балакав. На бильці крісла – книжка. Наташа любить читати детективи, їй подобаються вбивства й слідчі-інтелектуали, проте гидує еротичними сценами, поспіхом прогортає сторінки – впевнена, що не пропустить важливого. За книжку Наташа візьметься перед сном і вночі, якщо дошкулятиме безсоння.

Восени Наташа поховала чоловіка. Перед смертю він довго і важко хворів, навіть кинув роботу. Пиячив, скиглив про втрачене – здоров'я, бізнес, друзів, і про недолюблене – дитинство, тіло й душу. Плакав мовчки, бридко, розмазуючи шмарклі. А виплакавшись, чоловік демонстрував важкий непридатний характер, схожий на старий, подертий акордеон, на якому вже ніхто не грає, а викинути шкода. Часто після скиглення чоловік обертався на вихор, шарпав Наташу, видурював останні

гроші з її гаманця на безтолкові ліки – на корвалол або на ще одну чекушку тризіркового вірменського коньяку, розлитого десь у підвалі Одеси-мами. Спотворений чи то хворим серцем, чи то випивкою, чи то віком, що припав на чергову кризу в країні, чоловік діймав Наташу гірше за лишай. Хоча у жінки ніколи не було сверблячки. Проте достатньо було тільки уявити, як воно буває, коли безперестанку чувається усе тіло, а під гострими нігтями залишаються мікроскопічні часточки шкіри, як вона, не вагаючись, поміняла б чоловіка на таку хворобу.

Часті й від того вже звичні затримки зарплатні лихо-манили сімейний бюджет. Доводилося позичати в колег, а ті й собі позичали в тих, що підторговували на речовому ринку, моталися у Туреччину, або прали й прасували чужі постіль та сорочки, або таксували по ночах. Сімейний бюджет, що складався з вчительської зарплатні, уподібнився слабоумному голодуючому: його трясло, ледь зачувши запах хлібної скоринки «Дарницького» сірого круглого або голого супу на воді із засмажкою та вермішелью сімферопольської макаронної фабрики. До супу незмінна закуска – цибуля напівкільцями, вимочена у воді, з сіллю, чорним перцем й оцтом.

Але обійшлося без шкіряних недуг і голодної смерті бюджету-недоумка. На шістдесятому році життя серце чоловіка зупинилося, вихор ущух, а на кухні вже не смерділо коньяком, цибулею та сердечними краплями. Наташа опинилася сам на сам зі схудлим гаманцем і нав'язливою думкою про шкірне захворювання. Голий суп усе частіше заміняли бутерброди з сиром. На вихідні – двісті грамів дешевої салямі (районний базар, м'ясний ряд, перший ларьок, Оксана).

Щоранку у будні Наташа прокидається о пів на сьому і не снідає. Жінці пасує глибоке декольте, воно підкреслює важкі й круглі груди. Шовкова блакитна блузка, куплена

в ГДР, під час екскурсії з сином та всім восьмим класом. Декольте настільки чарівне, що Наташа ніяковіє, як бачить відображення у дзеркалі. Ось чому, виходячи з дому, поверх блузки вдягає темно-коричневий жакет. Спідниця прикриває коліна, туфлі вишукані, але стримані, застібка на туфлях без позолоти, що нею блищить увесь речовий ринок. У вухах сережки з камінцями, на шиї – намисто, усі прикраси гарно поєднуються з вбранням.

Ще одна сигарета перед виходом.

Пальто і хустка на шию.

– Здрастуйте.

– Здрастуйте, – відповідає Наташа, замикає двері, входить у ліфт.

Двері ліфта зачиняються. Наташа і жінка, вбрана у щось темне, затихають, допоки ліфт не проїде з восьмого на перший поверх. Наташа помічає лише картату велику сумку. Неприємний запах чужої людини, заграбований у кабіні ліфта, нав'язливо проникає у ніздрі. Наташа не знає її імені й рідко вітається, проте часто стикається з нею у ліфті зранку, перед роботою, або після роботи, одразу по виходу з підземного переходу.

«Торгашка», – вирішує подумки Наташа, поправляє комір пальта, підбиває волосся на потилиці, перевіряє сережки, чи на місці ліва, права. Щойно розсуваються стулки ліфта, сусідка хутко рушає на вихід з під'їзду. Її черевики на платформі зі шкірзаму за триста п'ятдесят гривень (критий ринок, другий ряд, 18 стіл, Сейран) глухо відбивають кроки свіжими набійками.

Наташа ходить так само, як живе, – за правилами, тротуарами, завжди поміж людей, рідко, у крайньому разі, запилюженими й твердими від настирливих підошов стежками, аби не заблукати. Спішна хода, трохи зсутулена спина. Під невидимою вагою похилені плечі так і тягне додолу. Погляд уже там, роздивляється

крижану шкаралупу, що трапляється на її шляху. Наташині кроки, дрібні, виважені: вона весь час придивляється, чи не трапиться під ноги камінчик, або тріснута плитка, або собаче лайно. Наташа пересувається і живе оглядаючись.

Спішить на кінцеву, щоб переповненою маршруткою дістатися до рідної гімназії, де працює вже третій десяток років.

Маршрутка забита вщент. Неважливо, яка пора року, у маршрутці однаково млосно. Доведеться стояти, нависати грудьми над пасажирами, що сидять, розглядати у проході подерту й брудну підлогу, рахувати та вгадувати, відносно того, куди хилить – праворуч чи ліворуч, повороти, коли-не-коли вдивлятися у вікно, аби не захитало. Євпаторійська траса, Жигулінські зарості, за якими, здається, порожнеча, поворот на вокзал, дві великі вибоїни, на яких завжди підкидає маршрутку, важливо в цей момент міцно триматися бодай за щось, і нарешті – міст. Маршрутка гальмує, відчиняються двері. Кризь прочинені двері чути водіїв мікроавтобусів:

– Ялта, Гурзуф. Севастополь, швидко, лишилося два місця, їдем вже зараз. Алушта, Алушка.

Трохи свіжого повітря. Стає просторіше. Проте всі сидячі місця зайняті. Бульвар Леніна, готель «Україна», кільце, Центральний ринок, ще зовсім трохи...

Щоразу, варто увійти до гімназії, завчено усміхнутися учителям та учням, які чергують у коридорах, пройти до вчительської, зняти пальто і, притиснувши класний журнал до грудей, попрямувати на перший урок, як Наташа перетворюється на Наталію Всеволодівну, вчительку математики.

Наталія Всеволодівна вправно орудує дерев'яним трикутником, вимальовуючи крейдою на дошці геометричні фігури. Її почерк має незвичний нахил вліво, тому

діти вже з п'ятого класу звикають до подібності альфи та гамми, вчать розпізнавати їх.

Вчителька відчуває дітей по-різному. П'ятикласники – це безумовна любов та підкорення, саме тут вона верховодить. Сьомі та восьмі перетворюють любов до неї на щось типу поваги та, на дитячий манір, приймають Наталію Всеволодівну своєю-своїсенькою. Тоді Наталія Всеволодівна попускає віжки, дозволяє помилятися і вчить виправляти помилки. Тоді з'являються перші бунтарі й особлива симпатія до них. У старших класах, коли на обрії дорослішання майорить прапор незалежного і свідомого життя, в очах школярів, які все менше схожі на дітей, а більше – на дорослих чужинців, Наталія Всеволодівна вихоплює перші страхи. Їм страшно, можливо, не всі готові це визнати, але вчителька за роки роботи досконало вивчила такі погляди.

У понеділок страху більше, ніж підкорення. Розклад передбачає п'ять уроків у старших класах. Останній урок математики у шостому не в змозі щось змінити, вирівняти. Тому Наташа виходить зі школи задумлива, навіть пригнічена, звинувачуючи у своєму стані лише понеділок і невдалий розклад, але ніколи – дітей.

Після четвертої дня Наташа зазвичай спішить додому. Чоловіка, що чекає на обід, вже немає, а звичка поспішати залишилася. Її маленькі кроки губляться серед кроків учнів та їхніх батьків, що теж прямують на зупинку, аби влаштувати знайоме полювання на маршрутку. Знову той самий пейзаж за вікном. Цього разу – мряка і вітер, від яких не рятує ні капюшон пальта, ані парасоля.

Маршрутка зі скрипом пригальмовує та відчиняє брудні засмальцьовані двері на сутінковій зупинці, біля цілодобового магазину з червоної цегли. Колись великі яскраві плакати, що наглухо закривають вітрини, за літо вицвіли, посиніли. Тому перець, апельсини й томати

набули космічних та неістівних рис. У цьому цегляному магазині на зупинці дорогою додому Наташа купує сигарети.

«Переоблік» – слово, нашвидкуруч виведене на аркуші А4 формату, сповільнює Наташу, яка вже збрала парасольку та піднялася сходами до дверей магазину. Вона невпевнено охоплює долонею ручку дверей, тягне її на себе. Нічого не змінюється. Дощ сповільнюється разом з Наташею, яка уявляє цей вечір без сигаретного диму. Безглуздий, жахливий вечір.

Виходячи з підземного переходу, Наташа зустрічає сусідку, що торгує сигаретами. Ту саму, в темному не то плащі, не то пальті, з картатою сумкою. Торгашка. Жінка без віку, але Наташа впевнена, що та старша за неї. Сусідка майже завжди не підіймає голови та нагадує криничного журавля. Покупців обслуговує мовчки, рідко щось відповість, якщо це не стосується товару, та ніколи ні про що не питає. Асортимент бідний, він увесь уміщається на невеликому табуреті. Іноді поруч з сусідкою молода жінка. Та, навпаки, тримає голову схиленою набік і говорить не зовсім розбірливо, здається, зараз вона витягне з рота купу слинявих горіхів, що їй так заважають. Схожість між жінками говорить сама за себе: мати й дочка. Інколи Наташа, повертаючись пізно з роботи, бачить, як молодий чоловік зі злими очима, схованими під чорним волоссям, що спадає на чоло, несе табурет додому. Це, ймовірно, сусідський син.

Жінка опиняється перед табуреткою сусідки, де серед одноманітних сигаретних пачок миготить її – синьо-біла із чотирма пузатими буквами.

– «Бонд» синій, – якомога нейтральніше й сухо промовляє Наташа, витягуючи три гривні з гаманця. Вона зосереджено роздивляється купюри, наче бачить їх вперше, з цікавістю.

– Будь ласка, Наталіє Всеволодівно, – сусідка протягує сигаретну пачку, лізе до кишені фартуха по решту.

Звертання сусідки змушує Наташу підняти очі, сил усміхнутися вже не вистачає. Чого не скажеш про сусідку, яка усміхається. Наташа, ледь дочекавшись монет, кидає затерте «дякую» та поспішає додому. І вже вдома, виставивши чоботи під батарею, попередньо напхавши всередину зіжмаканих газетних сканвордів, Наташа перераховує решту, що їй дала її сусідка.

– Дві десять, так само, як у магазині, – Наташа знижує плечима і прямує до кухні по каву й бутерброд.

Наступного дня Наташа одразу рушає під землю: надто багато людей перед тим вийшли з маршрутки й завернули до магазину. Певно, буде черга. Щось незвичне тягне її у протилежний кінець переходу, з якого швидко визирає, наче зимове сонце.

– Синій «Бонд»? Добрий день, – вітається сусідка, розраховуючи пару.

– Так, здрастуйте, – цього разу Наташі легше дається розмова. – Спробую дати без задачі.

Дочка сусідки лізе у картату торбу, що стоїть поряд з табуретом, дістає сигарети та подає Наташі.

На вихідних значно потеплішало. Відчувається весна. Недільний вечір пахне квітнем.

Наташа прибирає, тягає пілосос, наче собаку, який затримується біля кожного куща, з гуркотом вдаряється об одвірки. Поливає квіти, оприскує їхнє листя, після чого доводиться витирати підлогу. І, звісно, пере речі. Стара скатертина, ще весільна, що на неї син пролив м'ясну підливку, постільна та спідня білизна, рушники, усе біле, перед пранням виварене, вже потім випране та виполоскане вручну. Це з кожним разом дається все

важче. Вона вкотре задумується про пральну машину: як чудово вона б стала у дальній кут ванної кімнати. Але думки про пральну машину змушують замислитися про ремонт, а це, насамперед, кахлі у ванній та туалеті. Та якщо вже міняти плитку, то варто міняти й на кухні. А якщо зачіпати кухню, то можна замінити вікна на пластикові, та й утеплити стіни, бо взимку батареї ледь теплі. Може, й батареї почистити, а краще поміняти... Ці думки крутяться у голові під час прання, саме тоді, коли Наташа перегинається над ванною. До голови приливає кров, пульсує в самих очних яблуках, ніби відбиває кількість років, проведених у такій позі за пранням. Десь між утепленням стін та заміною труб Наташа себе, як завжди, перериває, бо стає особливо сумно; бездумно викручує речі та йде на балкон, оперши важкий таз на стегно, наче малу дитину. Вона саме розвішує на балконі випране, коли помічає сусідського сина, що теж вийшов на балкон покурити. Той не вітається, ніби й не помічає її. Запалює сигарету, затягується і гасить. Походжає з кута у кут, знову закурює ту, що щойно її загасив, знову затягується і знову гасить. І так кілька разів, сновигаючи балконом, чоловік закурює та гасить сигарету, допоки від тої не залишається сам фільтр.

Наташа раптом підхоплюється: на кухні, певно, кипить бульйон на борщ. Біжить на кухню. Наташа зненавидить борщ на третій день, давитиметься ним вже у середу, згадавши, що забула купити сметани. В четвер радо обідатиме бутербродами з ковбасою і сиром. Увечері якась сарделька і хліб з майонезом. І в п'ятницю та в суботу. Але наступної ж неділі варитиме борщ знову. Шлунок потребує рідкого.

Повертається на балкон довішати білизну.

– Здрастуйте. Як пройшли вихідні?

Від почутого Наташа випускає з рук прищипку та оглядається.

Їй нічого кращого не спадає на думку, ніж чесно відповісти:

– Син гостював у суботу, був тут проїздом. Запекла курячі гомілки у духовці. Їв, нахвалював, показував фотографії онука. Той вже другий клас закінчує. Бачить його, правда, раз на два тижні, дружина колишня все щось вигадує на вихідні... – слова ллються з рота, наче вода з поламаного крана, і Наташі несила стримати їх. Сусідка слухає уважно, вихоплює Наташину ніяковість, рятує:

– А ми щойно приїхали. На город їздили, на дачу. Скоро вже саджати, розгрібали листя, порядок наводили. Тепер от за спину тримаємось, бо два дні не розгиналися. От відпочинемо до вихідних і знову туди...

Наташа вішає останнє – ліфчик білоруської кравецької фабрики з широкими лямками. Таз порожніє, але жінці не хочеться отак-от йти з балкона, тому вона дістає сигарету з пачки, що так доцільно лежить тут на підвіконні, та підкурює її.

– І я з вами покурю, – відповідає сусідка і теж закурює. – Мене, до речі, Іра звати.

– А я Наталія Всеволодівна, – відповідає Наташа і завчено, як робить це з учнями, вперше їй усміхається.

– Я знаю, – сміється на це Іра.

Вони курять ще по одній. Весняне сонце сприяє, до того ж обидві у теплих кофтах.

Рекламні плакати цегляного магазинчика змінилися, нові засліплюють кольорами. Овочі та фрукти на них мають істинний і цілком земний вигляд. Однак Наташі це байдуже, вона навіть не помічає їх. Тепер вона не заходить у магазин, а одразу спускається у підземний перехід. Бо, вийшовши з нього, Наташа зустрічає Іру, сусідку, яка

вироснує на дачі рожеві помідори. Вони все частіше зустрічаються на балконах, що дивляться один на одного. Жінки курять, розмовляють про сміття у під'їзді, зазвичай між п'ятим та шостим поверхами, про поламаний ліфт, завдяки якому вони то сміття й помітили, про вибори мера міста, на які не підуть, але Наташу, як і всіх вчителів, обов'язково поженуть на мітинг, про ремонт базару, де будують павільйони й тепер підскочать ціни на всі продукти, от побачиш, про новий серіал, що його неможливо дивитися, бо реклама за рекламою, і, звичайно, про погоду, про неї найбільше. Іра не любить дощі, бо у негоду в неї болить голова, а в дітей трапляються напади. Саме на дощ.

Сусідка стоїть сьогодні разом з дочкою, біля них товчуться двоє покупців, немолода пара: вони обирають запальничку. Чоловік бере кожну з тих, що лежать на табуретці, та намагається запалити. Запальнички відрізняються лише кольором, але чоловік уважно придивляється і до рівня рідкого газу всередині, коли підходить Наташа та купує синій «Бонд».

Пачка сигарет лягає на дно Наташиної сумки, а сама Наташа люб'язно прощається і мінає ту саму пару, що ніяк не могла визначитися із запальничкою. Вони стоять біля кущів бузку, що з дня на день забуває запашним цвітом.

– От торгашка бісова, усе ж таки надурила, підсунула браковану, – чоловік трясє запальничку, чиркає, чиркає, чиркає – безрезультатно.

На вулиці сонячно. Травневі вихідні один за одним розморюють. Усе, окрім ваз із бузком, пікніків та шашликів, здається чимось далеким, з іншого життя.

У двері дзвонять. Коротко, ненастирливо. Наташа полишає у попільничці щойно підкурену сигарету.

– Наталіє Всеволодівно, вибачте, що турбую.

На порозі Іра з торбою на плечі.

– Знала, що ви не виїхали нікуди. Помітили, що пів дому немає? Всі розїхалися – свята.

– І вас зі святами, Іро, – Наташа відводить погляд, вихоплює краєм ока екран телевізора, боїться пропустити щось важливе. Ну чому вона не подзвонила у двері під час рекламної паузи?

– Та які тут свята, – Іра важко зітхає. – Мама померла, – каже таким тоном, ніби виправдовується. – Вона у Чернігові, треба їхати.

– Співчуваю вам, – завчено відповідає Наташа.

– Наталіє Всеволодівно, можна вас попросити? Я там наварила їсти. А все ж пропаде. Та ще як на зло холодильник зламався. Можна у вас поставити до холодильника? Шкода, не викидати ж. Ви, може, з'їсте? – наголошує Іра.

– То хай діти, Лена зі Стасом, з'їдять.

– Як я можу їх залишити? Вони поїдуть зі мною.

Так у Наташиному охайному напівпорожньому холодильнику з борщем і саямі з'являються брудні й замурзані каструлі. Їхній вміст ще кілька днів залишається для Наташі невизначеним, бо вона так і не наважується відсунути кришку хоча б з однієї.

– Дві десять, – продавчиня кидає на прилавок сигаретну пачку.

«Як же дратує голос цієї скаженої», – думає Наташа, вишукуючи дрібноту.

Вперше за кілька місяців Наташа заходить до цегляного магазину і ще сама собі не признається, що сумує за Ірою. Вона курить останню перед сном сигарету, раз у раз дивиться на сусідський балкон. Чи ворухнеться фіранка, чи відчиниться вікно, чи вийде на балкон сусідка Іра, щоб розповісти про кущі рожевих помідорів.

Ще трохи – і літо запече місто в асфальті наче у тісті.

— — —

Вона повернулася вчора. Забрала каструлі, засмутилася, що Наташа нічого не їла.

— Ви ж працюєте, коли вам готувати? — шукала Іра причину, аби та хоч спробувала наготовлену їжу.

— Та я вже так звикла обходитися сама, — відповідала Наташа, і це була правда.

І тепер дві жінки знову на своїх постах, чатують, як вогонь от-от дійде до сигаретних фільтрів.

Сьогодні особливо гримить, блискавка цілить, здається, у всі райони міста. Дощ кружляє навколо, але щось його утримує.

Іра самотньо стирчить під парасолею біля сигаретного табурета, вкритого шматком поліетилену.

— Лена погано себе почуває, а Стас... сподіваюсь, він нічого не накоїть, — тривожно каже Іра, коли Наташа виходить з підземного переходу.

Сигарети швидко витягуються з-під клейонки і зникають на дні жіночої сумочки.

— Зараз дощ піде... може, додому? — питає Наташа.

— Ще трохи постою і піду: хвилююсь.

Наташа вбачає в Іриному обличчі нові чіткі риси — материнське занепокоєння. Це вперше їй здається Ірине лице привабливим.

— Син на дощ погано реагує, розумієте, — ніби відповідає на непоставлене питання Іра, коли з важкого неба нарешті зривається великими й частими краплями дощ.

— Давайте допоможу, — зненацька каже Наташа, підхоплюючи картату сумку.

Іра швидко складає у неї все, що лежало на табуреті, згортає клейонку. Починається справжня злива. Жінки біжать парком навпростець додому.

Наташине літо – пора року, яку чекають усі вчителі та за яку так і не встигають відпочити. Воно майнує спекотними днями та задушливими вечорами, переглядами з ранку до пізньої ночі телевізора у закуреній вітальні, щотижневими закупами на місцевому базарі, швидкими й короткими розмовами із сусідами, що вона їх зустрічає дорогою додому. Наташа спішно пересувається своїм районом, завченими маршрутами, які зовсім не хочеться і не має ніякої потреби змінювати. Наташа із запланованого на канікули встигає лише перебити вікна та перебрати речі у шафах. Решту вирішує лишити як є, бо вона, – решта вдовиного життя, життя вчительки передпенсійного віку, помітна лише дітям, що приходять на додаткові заняття, і, як свідчить досвід вчителювання, дітям насправді байдуже до її меблів, до її зубів, до її нової блузки, коли й старі мають неабиякий вигляд. Для дітей важливий сам процес. Хоча, можливо, Наташа хоче в це вірити, хотіла, щоб так було насправді.

У літній період Наташа часто заглядає до магазинчика з червоної цегли: Іра пропадає на дачі. Повертаючись недільного вечора, вона дзвонить у двері Наталії Всеволодівни і пригощає рожевими помідорами.

– Не знаю, що ви з ними робите там на грядках, Іро, але такі смачнющі я їла лише у дитинстві, – Наташа нарешті промовляє вголос про відчуте, з вдячністю приймає дарунок, проте їхнє спілкування так і відбувається на нейтральній території. Вони курять на балконах, діляться новинами, балакають про близьке та зрозуміле, яке можна обговорити та не хвилюватися, що почують сусіди. Тоді Наташа дізнається, що, окрім помідорів, Іра захоплюється трояндами, має понад двадцять п'ять різних кущів, і варить на зиму трояндове варення.

– Насправді троянди – це нескладно, я можу виростити куц з букета, щоб ви знали. Мені достатньо просто квітки, знаєте, з тих, що продають на квітковому базарі за бешені гроші. У мене три такі кущики прийнялися. Наступного року, думаю, вже можна буде ними торгувати. Власними квітами.

– А діти вам допомагають?

– Аякже, я вже так траву не подьоргаю, як Лена, – Іра замовкає, придивляється до співрозмовниці, – Наталіє Всеволодівно, у моїх дітей, може, ви чули, певно ж чули, люди часто балакають всяке. В обох – шизофренія, – каже Іра і тягнеться по нову сигарету. – Але син, на відміну від Лени, буйний.

Наташа не питає, тільки слухає. Вона не питає, чому у дітей такий діагноз, де їхній батько і чи був він один на двох, чи має сама Іра проблеми зі здоров'ям, та й що це значить – шизофренія, яка вона, ця хвороба, у справжньому житті. Як і великі сміливі кроки, якими вона ступала би, та не наважилася, як незнайомі дороги, які вона оминала, як декольте, що досягає западинки в грудях, яку не наважувалася демонструвати, як спідниця вище коліна, якої вона не носила, хоча хотіла, як яскравий манікюр, який вона собі не дозволяла, як еротичні сцени у книжках, які вона прогортала нечитаними, так і ці питання Ірі вона не посміла промовити.

Дивний гуркіт, що долинає з глибин багатоквартирного будинку, Наташа чує саме у перші хвилини вечірніх теленовин. Тоді вона обурюється, що хтось у таку пізню годину вирішив лагодити-ремонтувати. Але душ і сигарета швидко приборкують нерви, і Наташа вже списує почуте на грім, що знову бавиться блискавками за вікном. Це літо багате на воду. Вона курить на балконі та спостерігає за потоками води, що стрімко плинуть

шибками, змиваючи із брудом нічний пейзаж. Шум води заколисує жінку, тому, загасивши сигарету, Наташа йде до спальні, ставить будильник о пів на сьому ранку. Коли чує гучний скрип сусідських дверей, ще за мить – стукіт. Не дзвінок – стукіт.

Спочатку промайнула думка не відчиняти. Проте стукіт у двері повторюється.

Доводиться пройти та зазирнути у вічко. У ньому Наташа знову бачить те саме немолоде, привабливе обличчя. Відчиняє.

– Привіт, Іро. Щось сталося?

Сусідка, яку так незвично зустріти у домашньому халаті та старезних капцях, дуже хвилюється. Певно такий самий незвичний і схвилюваний вигляд має Наташа – у нічній сорочці і також у халаті та старезних запламованих кавою капцях.

– Наталіє Всеволодівно, Стас... буянить. Може, чули?

– Може, – тепер вже Наташа розуміє, що то був за гуркіт.

– Ви тільки не переживайте, його вже забрали. Я ж тому й прийшла...

Розмова відбувається на сходовому майданчику. Наташі здається, ніби обом некомфортно, але не наважується змінити бодай щось.

– Мені так незручно просити вас про це, але... чи можна вам залишити номер телефону бригади? Розумієте, Наталіє Всеволодівно, я не завжди можу їм подзвонити, розумієте? Не завжди можу. Стас – він добрий, працьовитий, але у дощ, або, знаєте, коли снігу багато падає, теж таке трапляється. Він сам не свій. Ну, це ж хвороба, так? Це ж не він. Розумієте? Я б нікого іншого не просила, а ви вчителька, ви ж з дітьми працюєте. А вони ж діти, Наталіє Всеволодівно. Лена його дуже боїться, коли приступи...

– Іро, що я можу зробити для вас?

Сусідка наче прокидається та квапливо тягнеться до кишені халата.

– От, я тут написала номер бригади. Вони швидко приїдять. П'ять хвилин – і вони тут. Вони знають, що робити, і Стаса вони знають. Тільки адресу назвете, і вони приїдуть. Скажете, що у нього приступ, і все. Ви тільки не переживайте, не бійтеся, Стас вам нічого не зробить. По-перше, він не знає, що я вам дала номер телефону, а по-друге, він, на правду, все розуміє. Та, може, й не знадобиться ніколи той номер, це просто сьогодні так сталося. Але ви не хвилюйтеся. Нехай у вас буде цей номер, і раптом щось...

Наташа ще стоїть на сходовому майданчику, доки не чує, як сусідка зі скрипом зачиняє двері.

Цієї ночі Наташа майже не спить.

Після першOVERесневої лінійки Наташа обирає кілька красивих та свіжих букетів, геть усі троянди, забирає їх додому. Вона вже уявляє, як двадцять шостий куш та двадцять сьомий куш вкриваються квітами із наче порцеляновими пелюстками. У маршрутці Наташі поступаються місцем, бо букети вимагають окремого простору, до того ж усім стає зрозуміло, що сьогодні вона, як ніколи, Наталія Всеволодівна.

Жінка почувається справжньою селебриті. Рука міцно тримається за ручку дверцят лімузина (маршрутки), підбори туфель (широкі туфлі на низькій платформі) зі стукотом (беззвучно) опускаються на червону доріжку (розбитий, зібраний складкою біля узбіччя, асфальт) і вже сама Наталія Всеволодівна, широко усміхаючись (ледь-ледь), позує перед камерами та вітається з шанувальниками (неспішно дріботить напівпорожньою зупинкою до підземного переходу).

Квіти заважають рахувати сходинки. І саме вони винуваті у тому, що Наташа не одразу помітила, що табуретки немає. Їри немає.

Її немає й наступного дня.

І на балкон вона теж не виходить.

А вже на третій день з під'їзду виносять віко труни. Стас стоїть поряд і курить, обмацує сигарету ближче до фільтра, ніби шукає на ній правильну ноту, як шукають її на грифі скрипки, притискаючи струну.

– Хворіла мама. Сильно хворіла.

Його очі зовсім не злі.

Наташа згадує, як майже рік тому стояла так само.

Стас кидає недопалок додола і розтирає його підошвою заношених літніх туфель.

На похороні лише троє – Наташа і сусідські діти.

Через два тижні, повертаючись додому, Наташа зустрічає в ліфті пару, чоловіка і жінку, яких до нині не бачила. Ті ввічливо вітаються. Усі троє разом підіймаються і разом виходять на восьмому поверсі. Та пара підходить до сусідської квартири, й Наташа чує звук ключа, що проникає в замкову шпарину, і вже потім такий знайомий скрип.

– Треба змастити петлі, – шипить жінка й хрюскає дверима.

Зміст

Пролог	5
«Бонд» за дві десяти	7
Доторки	25
Двоє на даху	35
Я тебе знаю	91
Серед речей	113
IVibe	125
Щосереді, коли квітнуть тюльпани	143
Я – Позирач	155
Чи кидають у лісі рукавичку?	177
Тіло	199
Епілог	221